

SANKCIE PODĽA NOVÉHO TRESTNÉHO ZÁKONNÍKU

MARTINA CIRBUSOVÁ

Právnická fakulta, MU Brno Česká republika

Abstract in original language

Nový trestný zákonník. Ukladanie sankcií podľa nového trestného zákonníku. Nové druhy sankcií. Nevyriešené problémy domáceho väzenia. Dôvody uloženia sankcie zákazu vstupu na športové, kultúrne a iné podujatia. Medzinárodná justičná spolupráca v trestných veciach.

Key words in original language

Nový trestní zákoník; sankce; věková hranice; domácí vězení; zákaz vstupu na sportovní; kulturní a jiné společenské akce; přečin; zločin; Mezinárodní spolupráce.

Abstract

New criminal code. Sanctions in the new criminal code. New types of sanctions. New age limit. Outstanding problems of home confinement. Reasons of infliction of no entrance on sport, culture and other undertakings. International cooperation of justice in criminal cases.

Key words

New criminal code; Sanctions; Age limit; Home confinement; No entrance on sport; culture and other undertakings; Crime; Offence; International cooperation.

Nový trestný zákonník prináša do praxe radu zmien, s ktorou sa bude musieť vysporiadať ako odborná verejnosť, tak „bežný smrteľník“. Je dôležité pochopiť systém, štruktúru, no hlavne ciele a zámery, ktoré zákonodarca sledoval pri tvorbe nového zákonníku. Medzi tieto zmeny patria určite aj sankcie. Síce nie v tak radikálnej podobe, ale predsa nový zákonník prináša sankcie, ktoré sú buďto len oprášenou formou už dávno zabudnutých alebo upravenou formou sankcií, ktoré sa vo svete už dávno používajú. „Trestne právne sankcie predstavujú základný prostriedok pre naplnenie účelu trestného práva a sú hmotne právnou reakciou štátu na spáchanie trestného činu alebo činu inak trestného.“¹ Práve z tohto dôvodu považujem za podstatné si objasniť zmeny, ktoré nový trestný zákonník do tejto oblasti prináša. Nie však len z pohľadu komparatistiky starého s novým, ale aj z pohľadu vonkajších vplyvov, ktoré túto zmenu zapríčinili

---

¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydanie. Praha: Leges, 2009, s. 58

a z pohľadu páchatel'a, ktorého sa tieto zmeny dotknú najviac. Preto si dovoľím túto prácu rozdeliť do troch častí. V prvej by som chcela objasniť čo stálo za vznikom nového trestného zákonníka a aké všetky zmeny sa dotkli hlavne oblastí trestov a trestania. V druhej časti by som predstavila nové sankcie, ktoré trestný zákonník prináša, no a na záver by som rada zhrnula prínosy tejto novej úpravy.

Vznik nového trestného zákonníka

„Nový trestný zákonník nahradzuje niekoľkonásobne opravovanú, upravovanú a novelizovanú normu z roku 1961 a na prvé miesto kladie predovšetkým ochranu života a zdravia.“² Je jasné, že tento zákon už nemohol odpovedať dnešným potrebám, plnohodnotne zastávať miesto základnej normy právneho života, ani poskytnúť dostatok ochrany. Už len nekonečne sa opakujúce novelizácie naznačovali nutnosť príchodu úplne novej úpravy. Tá prišla na stoly Poslaneckej snemovne už v roku 2006, no neúspešne. Druhý pokus zožal už väčší úspech, preto v januári tohto roku prešiel senátom a „preto s účinnosťou od 1. 1. 2010 je základným kameňom trestného práva hmotného zákon č. 40/2009 Sb., trestný zákonník, v platnom znení.“³ Presne po tomto dátume nastupuje nová éra trestného zákonodarstva. Samozrejme to ešte neznamená, že sa teraz na dlhšiu dobu zbavíme noviel tejto normy, alebo nejakých zásadnejších zmien. Túto myšlienku už vyvrátila aj samotná prax, pretože hneď v závese nového trestného zákonníku stála novela, ktorá upravovala vekovú hranicu trestne právnej zodpovednosti. Do dnešnej doby neustále diskutovaná otázka štrnásť či pätnásť ročnej vekovej hranice nemá konca. Obrovská skupina je za, druhá proti zníženiu hranice trestnej zodpovednosti, no nikto si nekladie otázku, prečo je to vlastne táto hranica. Prečo to nie je 20 rokov, alebo 18 rokov, prečo nie rovno desať rokov, keď v poslednej dobe výraznejšie stúpajú trestné činy páchané deťmi. Nastavenie tejto vekovej hranice má čo dočinenia s ukončením povinnej školskej dochádzky. Aspoň z toho zákonodarca vychádzal pri jej tvorbe. Preto by malo pri tom aj ostať a táto otázka by sa mala zase na dlhšiu dobu uzavrieť, minimálne kvôli nejakej miere právnej istote. Ak by ste dnes vyšli na ulicu a spýtali sa náhodne vybraných ľudí na to aká je vlastne dnes veková hranica trestne právnej zodpovednosti, tak vám s určitosťou neodpovie asi nikto. Ono nemusíme ísť ani veľmi ďaleko z prostredia fakulty, pretože po drobnom kvíze sa aj medzi študentmi právnickej fakulty rozpútala vášnivá debata na túto tému. Dospelo sa síce výsledne k správnomu výsledku ale nie tak jednoznačne ako by to malo byť. Týmto som len chcela predostrieť fakt, že ani nová právna úprava nemusí znamenať a ako v praxi vidíme ani neznamená, že nás na ďalších „desať rokov“ nečaká žiadna zmena. Je nutné aj naďalej počítat

---

² <http://www.ceskenoviny.cz> 15. 5. 2010

³ <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestního-prava-hmotneho.stary.zakon.vs.novy-zakon> 15. 5. 2010

s tým, že novely budú prichádzať, ale zároveň nech je nám právnou istotou štruktúra a postavenie nového trestného zákonníka ako takého, ktorý je podľa môjho názoru podarenou a prepracovanou normou, ktorá stojí pevne na zemi a dovoľm si tvrdiť, že je len otázkou času než sa poriadne zakorení a začne prinášať prvé plody ovocia.

Druhy trestných sankcií

„Trestne právne sankcie predstavujú základný prostriedok pre naplnenie účelu trestného práva a sú hmotne právnou reakciou štátu na spáchanie trestného činu alebo činu inak trestného.“⁴ Ak by sme si porovnali zákon o súdnictve vo veciach mládeže s novým trestným zákonníkom, tak je na prvý pohľad jasný rozdiel v dualizme trestných sankcií, čo znamená, že na rozdiel od súdnictva vo veciach mládeže sa v trestnom zákonníku rozlišujú tresty a ochranné opatrenia. Toto delenie môžeme považovať za základné. Tak ako uvádza V. Kratochvíl vo svojom diele: „Pohľady na trest a jeho úlohu ve spoločnosti historicky byly a i nyní jsou, jak vidno, určovány především úrovní právního vědomí, chápáním morálních a filosofických hodnot a celkovou politickou a ekonomickou situací.“⁵ S týmto názorom plne súhlasím, pretože je jednoznačne vidieť či už z historického pohľadu alebo posledných tendencií vývoja, kam sa uberá význam pojmu trest. Akási sankcia za to, že človek spáchal čo nemal, alebo nespravil čo mal. Je nutné však nazerať na túto sankciu nie len ako na trest, odplatu akúsi ujmu, tak ako to kedysi bolo „oko za oko, zub za zub“, ale aj ako na formu nápravy, formu výstrahy, formu akéhosi generálneho príkladu, sociálneho vyčlenenia, zabezpečenia.

Otázka dualizmu či monizmu je rovnako často diskutovaná ako otázka vekovej hranice, ktorú som zmienila vyššie. Na jednej strane vystupuje názor, podľa ktorého nie je rozdiel medzi ochranným opatrením a trestom. Oba majú represívny charakter, či už v menšej alebo väčšej miere. Zase na druhej strane existujú názory, že ochranné opatrenia nemajú represívnu povahu ale výchovnú. Tento druh sankcie by sa mal používať napríklad pri duševne chorých, alebo v prípade osôb, ktoré nedosiahli vekovú hranicu trestnej zodpovednosti. V niekoľkých diskusiách na túto tému zazneli jak argumenty pre tak proti v nespočetných obmenách a variáciách. Argument podporujúci teóriu dualizmu, ktorý ja považujem za dosť podstatný je ten, ktorý stavia na nutnosti zachovania ochranných opatrení, ktoré majú za úlohu neutralizovať nebezpečnosť páchatel'a a prichádzajú v úvahu nie ako

---

⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydanie. Praha: Leges, 2009, s. 58

⁵ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1 vydanie. Praha : C. H. Beck, 2009, s.464

odpoveď za čin, ale z podnetu činu ako odpovede na nebezpečnosť páchatel'a.⁶

Výsledkom siahodlhých diskusií bol teda dualizmus sankcií v prípade trestného zákonníka a v prípade súdnictva vo veciach mládeže zachovanie monizmu.

Ak by sme hľadali ďalšie rozdiely starej a novej úpravy tak určite narazíme na fakt, že v novej právnej úprave nenájdeme vymedzený účel trestu ako takého. V starej úprave sme účel trestu našli v §23, pod ktorý spadala ochrana spoločnosti pred páchatel'mi trestným činom, zabránenie odsúdenému v ďalšom páchaní trestnej činnosti a výchova k vedeniu riadneho života a tým aj výchovné pôsobenie na ostatných členov spoločnosti, za podmienky, že výkonom trestu nesmie byť ponížená ľudská dôstojnosť.⁷ V súčasnej právnej úprave, resp. novom trestnom zákonníku takýto paragraf nenájdeme. Účel trestu ako taký nie je priamo popísaný nikde. Základy trestov resp. účel trestných sankcií je vymedzený v základných zásadách v § 37 a 38, a potom špeciálne pre tresty v §39 až 45 a pre ochranné opatrenia v §96 a 97.

Čo sa týka novej právnej úpravy, resp. vymedzenia nových trestov ukladaných za spáchanie trestného činu, trestný zákonník vymedzuje dva „úplne nové“ inštitúty. Staronový inštitút domáceho väzenia, ktorý je koncipovaný ako priama alternatíva k trestu odňatia slobody, no zároveň s možnosťou uloženia trestu domáceho väzenia ako samostatného trestu⁸ a zákaz účasti na športových kultúrnych a iných podujatiach.

Domáce väzenie

Organizačné nadšenie skončilo realizačným vytriezvením. Zhruba takto by sa dalo opísať zavedenie tohto inštitútu do praxe. Úvodné nadšenie, ktoré sprevádzalo návrh zavedenia tohto trestu skočilo v momente, kedy sa začala riešiť otázka jeho výkonu. Ono je rozdiel „pozerať americké kriminálky“, kde sa táto forma trestu používa „bežne“ a iné zaviesť to do praxe u nás. Nespočetné debaty, diskusie, návrhy, možnosti riešení, elektronické náramky, ochranka, dozor úradníka, doma, nie doma...To všetko viedlo až do momentu kedy táto forma trestu nevstúpila 1. 1. 2010 „na trh“ a nebolo nutné začať konať. Podľa posledných správ (k 13. 5. 2010) bolo trestov domáceho väzenia uložených dohromady sedemnášť, z toho deväť ľudí ho už začalo aj odpykávať.⁹ Podľa názoru ministerky spravodlivosti, sú zatiaľ

---

⁶ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1 vydanie. Praha : C. H. Beck, 2009, s.466

⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestný zákon v znení neskorších predpisov

⁸ <http://www.epravo.cz> 15. 5. 2010

⁹ <http://zpravy.idnes.cz>

sudcovia v ukladaní tohto trestu zdržanlivejší. Podľa jej slov je to z dvoch dôvodov. Ešte stále nie je zavedený systém elektronických náramkov, a jednak je to hlavne nový inštitút, ktorý sa musí v praxi „oťukať“ a poriadne vyskúšať natoľko aby sa mohol začať používať častejšie. Ja si dovoľm byť v tejto veci trošku skeptická, pretože to v akej podobe je to v súčasnej dobe zavedené, mi skôr pripadá na jednej strane ako celkom slušný „dôvod, prečo páchať trestné činy – veď ten trest nie je zas taký prísny“, a na druhej strane pri predstave aké všetky procedúry stoja za tým aby súd tento trest mohol uložiť si myslím, že sa budú sudcovia aj naďalej uberať smerom väzenským. Za tým aby mohol byť človek umiestnený do domáceho väzenia musí najskôr probačný úradník zistiť, či má odsúdený vôbec kde tento trest vykonať, či má na danom mieste podpísanú nájomnú zmluvu na dostatočne dlhú dobu, či mu to umožňuje jeho rodinný život, proste skontrolovať a overiť tak nespočetné množstvo vecí a informácií, že to povedie výsledne predsa len k „starému“ odňatiu slobody. Ministerka spravodlivosti síce sľubuje, že v momente, kedy budú zavedené elektronické náramky, tak to celý systém neskutočne zjednoduší a hlavne že to ušetrí veľa peňazí, ale ten proces toho overovania a zisťovania pred tým než bude môcť byť odsúdenému nasadený elektronický náramok, bude musieť zase len overovať kompetentný úradník, ktorý si s tým bude musieť dať tú istú prácu ako aj bez tých náramkov. Je mi jasné, že na jednej strane stoja preplnené väznice, ktoré volajú po „pomoci“, a pre ktoré táto forma bude odľahčením a zároveň páchatelia prečinov a trestných činov, pre ktorých je táto forma trestu akýmsi „vykúpením“, no na druhej strane mi stojí veľký otáznik nad samotnou realizáciou, ktorá vo svojej súčasnej podobe pripomína skôr ochranné opatrenie než trest. V úvode hovorím o tomto inštitúte ako o staronovom. Je to preto, že sa s jeho podobou stretávame v zákone č. 117 z roku 1852 o zločinech, prečinech a prestupcích, ktorý bol účinný až do roku 1950.¹⁰ Dalo by sa preto očakávať, že si z toho vezmeme to dobre, prepracujeme to do detailov, necháme sa inšpirovať zahraničnou úpravou a zavedieme to do právnej praxe s plným nasadením. No mne skôr pripadá, že sme do toho skočili ako sa hovorí „strmhlav“ a teraz len čakáme ako sa to vyvinie. Kto vie, možno rok prinesie také množstvo zmien, že budúci rok o tomto čase sa bude väčšina z nás týmto pochybnostiam len smiať, no súčasný vývoj tomu veľmi nenasvedčuje. Zákoník upravuje základy výkonu tohto trestu, medzi ktoré patrí povinnosť odsúdeného zdržiavať sa v určenom obydli v dňoch pracovného pokoja a pracovného voľna po celý deň a v ostatných dňoch v dobe od 20:00 do 05:00. Samozrejme, že aj toto vymedzenie má neskutočne veľa výnimiek a slovných spojení „len ak, ak tomu nebráni, alebo jedine ak“, preto po zohľadnení, všetkých kritérií ktoré nám podsúva zákon a prejdení zdĺhavej cesty vyšetrovania a prešetrovania či takýto trest vôbec môže daný človek podstúpiť, si myslím, že aj napriek preplneným väzniciam sa im tam tak odrazu nebudú „uvolňovať lôžka“. Tender na elektronické náramky tiež nemá konca. Už v marci bolo

---

¹⁰ <http://www.epravo.cz> 15. 5. 2010

vybraných a vytypovaných niekoľko spoločností, ktoré by mohli byť potenciálnym víťazom, no toho dodnes nepoznáme a náramky sa nám preto stále viac a viac vzdávajú. Tak ako som už uviedla vyššie, uvidíme, čo prinesie čas a súdna prax. Ono nie náhodou sa realizácia trestu odňatia slobody rozplánovala až na rok 2013 do troch fáz. V súčasnej dobe sa nachádzame v prvej, teda v tzv. námatkovej kontrole, ktorá spočíva v kontrolách pracovníkmi probačnej a mediačnej služby bez ohlásenia, kedykoľvek v priebehu výkonu trestu. V druhej fáze, by sme sa mali dočkať elektronických náramkov, ktoré zaistia monitorovanie odsúdených. No a tretia fáza predstavovaná úplným prepojením aplikácie trestu domáceho väzenia a elektronického monitorovacieho systému s novými legislatívnymi úpravami a komplexnými úpravami a úplnou implementáciou do českej justície.¹¹Otázka ale znie: „Čo nato odsúdení? Kde je nejaké rovnaké zachádzanie?“

Zákaz vstupu na športové a iné podujatia

Sled niekoľkých udalostí, neutíchajúcich bojov a roztržiek na športových podujatiach akými je napríklad futbalový alebo hokejový zápas viedli zákonodarcu ku zakročeniu radikálnejšou cestou než len „výstrahou a zdvihnutým prstom“. Je ale otázne ako k tomu pristúpil. Na zodpovedanie tejto otázky si musíme dať do pozornosti § 48 odst. 4 písm. e) trestného zákonníku, ktorý pojednáva o možnosti súdu uložiť primerané obmedzenie a primerané povinnosti ako napr. „zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami.“ O tejto forme potrestania hovorí zákonodarca v súvislosti s možnosťou podmieneného upustenia od potrestania spolu so stanovením dohľadu, pod ktorým rozumieme pravidelný osobný kontakt páchatel'a s úradníkom Probačnej a mediačnej služby. Rozšírenie práv tohto probačného úradníka a zúženie práv odsúdeného potom bližšie špecifikuje práve § 77. Medzi zúženie práv môžeme zaradiť povinnosť odsúdeného hlásiť sa v dobe konania akcie resp. podujatia na vstup ktorého má zákaz na Polícii ČR resp. na konkrétnom určenom útvere Polície ČR. Myslím si, že tento krok zákonodarcu bol premyslenejší a uváženejší než predošlá forma trestu. Vychádza z aktuálnej potreby, pretože menšie opatrenia akými bola prítomnosť ozbrojených jednotiek na futbalových zápasoch, sprievod policajtov na autobusových a železničných staniach pre fanúšikov, špeciálne vypravované vlaky a autobusy práve pre tieto prípady už neboli dostatočným zabezpečením. A keďže trest má pôsobiť aj preventívne a istou mierou „odstrašenia“ ak môžem s nadhľadom povedať, tak táto forma sankcie je správnym ťahom. Myslím si, že aj hranica desiatich rokov na ktorú môže súd siahnuť pri ukladaní tohto trestu, je dostatočne vysoká na to, aby nepôsobila pre páchatel'a „úsmevne“. Nehovoriac o tom, že tento trest môže byť uložený v spojení s ďalším, alebo samostatne v prípade, že

---

¹¹ <http://www.epravo.cz/top/clanky/vlada-schvalila-projekt-ministerstva-spravedlivosti-trest-domaciho-vezeni> 15. 5. 2010

„k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a k poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba“.¹²

Záver

Na záver je nutné povedať, že snahy zákonodarcu, ktoré sledoval pri tvorbe nového kodexu sa aspoň z časti zatiaľ naplnili. Posilnenie úlohy alternatívnych trestov zavedením trestu domáceho väzenia a trestu zákazu vstupu na športové, kultúrne a iné podujatia bol správnym krokom podľa mňa len z polovice. Považujem za rozumnejšie uviesť do právnej praxe radšej jeden plnohodnotný a prepracovaný alternatívny trest ako jeden a pol. Trest domáceho väzenia považujem za nedomyslený, neprepracovaný a nesprávne nastavený. Mal sa zaviesť so všetkým čo k tomu patrí, a nie aby sa proces jeho zavádzania rozložil na tri roky. Ako k tomu príde odsúdení. Teraz bez náramku potom s. V súčasnej dobe si vlastne odsúdený „môže robiť čo chce“ je obmedzený „len časom“, zatiaľ čo odsúdený, ktorý príde do doby elektronických náramkov, bude mať odsledovaný každý jeden krok. Preto si myslím, že táto forma alternatívneho trestu bude ešte dlho otáznikom visiaciim nad novým trestným zákonníkom.

Čo sa týka posilnenia doterajších alternatívnych trestov, tak došlo k rozšíreniu možnosti uloženia peňažného trestu a jeho výmery až do 36,5 mil. z predchádzajúcich 5 miliónov a ďalej bola rozšírená povinnosť súdu zistiť podmienky pre výkon uloženého trestu obecné prospešných prác ešte pred jeho uložením. Problematika obecné prospešných prác je dosť tvrdo kritizovaná hlavne z dôvodu nízkej úspešnosti jej výkonu. Tento trest je nariadený, ale bohužiaľ nemá byť kde vykonaný. Zamestnávateľia nechcú takýchto ľudí zamestnávať, pretože je s tým spojených veľa povinností a často sa jedná o absolútne nekvalifikovanú pracovnú silu, preto po tom čo má odsúdený začať vykonávať tento trest sa vlastne zistí, že nie je kde a preto časom dôjde k jeho zániku a nikdy nie je tento trest vykonaný. Preto podľa novej úpravy musí súd najskôr zistiť či sú vôbec zabezpečené podmienky preto, aby mal odsúdený kde tento trest vykonať.

Takže ak by som to mala zhrnúť tak nové formy sankcií v novom trestnom zákonníku sú silným upevnením už stávajúcich a vyplnením medzier, ktoré v starej úprave boli. Trestne právne sankcie ako základný prostriedok pre naplnenie účelu trestného práva a hmotne právna reakcia štátu na spáchanie trestného činu alebo činu inak trestného¹³, sú nevyhnutnou súčasťou nášho života, preto je nutné aby sa tie nové „usadili a zabehli“ a tie „staré“ prispôsobili novým potrebám a to čo možno v najprimeranejšej dobe.

---

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestný zákonník v znení neskorších predpisov

¹³ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydanie. Praha: Leges, 2009, s. 58

Literature:

- Jelinek, J.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1.vydání. Praha: Leges, 2009, 58-141 s., ISBN 978-80-87212-22-6
- Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 ve znění zákona č. 306/2009 Sb., trestní zákoník
- KRATOCHVÍL, V. Kurs trestního práva : trestní právo hmotné : obecná část. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. 797 s. ISBN 9788074000423.
- JELINEK, J.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1.vydání. Praha: Leges, 2009, 58-141 s., ISBN 978-80-87212-22-6
- Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 ve znění zákona č. 306/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestný zákon v znení neskorších predpisov
- Internetové zdroje:
- <http://www.epravo.cz/top/clanky/vlada-schvalila-projekt-ministerstva-spravedlivosti-trest-domaciho-vezeni>
- <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-era-trestního-prava-hmotneho.stary.zakon.vs.novy-zakon>
- <http://zpravy.idnes.cz>
- <http://www.ceskenoviny.cz>

Contact – email

tinacrbs@gmail.com